

FRANK BJERKHOLT:

Norsk säkerhetspolitik

Även svenska försvarspolitiska utredare tvingas taga hänsyn till att Sovjetunionen har en mycket stor bas på Kolahalvön. Men Norge ligger närmare denna och får uppleva att den sovjetiska marinen övar landstigning på norsk kust uppe på Fiskarhalvön. Redaktör Frank Bjerkholt i Oslo har gjort en sammanställning av Norges säkerhetspolitiska läge. Han konstaterar vad svenska regeringsmedlemmar så ogärna gör, nämligen att upprustningen pågår för fullt under "avspänningen". Maktförhållandena i Norden har ändrats, och om Island säger upp den amerikanska basen på Keflavik och om Finlands närmanden till Sovjetunionen fortsätter att öka, blir Norden allt svagare. Norge skulle kunna lösa sina problem genom att gå in i EG, men sådant får man inte tala om.

Det brittisk-isländska torskkriget och utsikten att Island skulle bryta med NATO och lägga ned den amerikanska basen vid Keflavik väcker bekymmer i Norge av säkerhetspolitiska skäl. Keflavikbasen utgör nämligen ett centralt led i den allierade övervakningen av det nordatlantiska området och den blir ständigt viktigare, allteftersom den sovjetiska marina aktiviteten tilltar. Flyg och radar från denna bas håller motparten under ständig uppsikt. Utöver denna beredskap skulle basen vid en konflikt utgöra en viktig förbindelselänk mellan USA och Europa.

Den isländske utrikesministern Agutson har yttrat, att enligt hans mening borde torskkriget få följder för NATO. Hans parti, agrarerna, var ju också med i den föregående regeringen, som lade fram förslag om att skicka hem amerikanerna från Keflavik. Skulle basen bli nedlagd, måste NATO se sig om efter en annan plats att förlägga den till, och det nordnorska området är väl då det närmast till hands liggande alternativet. Men detta skulle betyda ett brott mot den norska baspolitiken, och det finns ingen anledning att tro att man kan utsätta förhållandet till Sovjet för en sådan belastning. Från norsk synpunkt är det rimligt att Island, som icke ger något bidrag till NATO, tillåter att den nödvändiga observationsbasen får bli kvar i landet.

När Norge oroar sig för utvecklingen på Island, har det sin bakgrund i den ökande sovjetiska marina aktiviteten i Norska havet. Sovjets största flottbas ligger på Kolahalvön och omfattar c:a 500 fartyg, därav 70 % av landets strategiska u-båtsstyrka. Övningsmönstret för denna flotta visar, att den tar

sikte på att kontrollera hela den norra delen av Atlanten. Flottmanövern "Okean 70" omfattade 200 fartyg i Norska havet och tog sikte på att avskära passagen mellan Island och Färöarna för främmande flottor, anti-ubåtskrig och landstigning på Island och i Nordnorge. Manövern var samordnad med Sovjets andra flottor, bla deltog enheter från Östersjöflottan. Landstigningsmanövern, som företogs på Fiskarhalvön, omtalades i tidningen "Röda stjärnan", där det hette att försvararna på land, "sydstyrkan" eller "fienden", satte sig till energiskt motvärn. "Nordstyrkan" som skulle erövra ett brohuvud, måste använda "två kärnvapen" för att lyckas.

År 1975 genomfördes en liknande övning, "Okean 75", med 90 u-båtar och 200 övervattensfartyg. Under denna övning intog det norska försvaret en begränsad beredskap. Andra mindre övningar sker kontinuerligt.

Försvaret av Kolahalvön

Dessa manövrer visar, att Sovjetmarinen har etablerat en västlig säkerhetsgräns mellan Skottland, Island och Grönland. Norska havet har blivit en del av den sovjetiska säkerhetszonen, inom vilken alltså Norge ligger. Detta betyder en väsentlig förändring av den norska säkerhetssituationen. Tidigare var försvarspolitiken baserad på snabb allierad hjälp vid en konflikt. Norge har underlåtit att etablera allierade baser på norskt område för att inte utmana Sovjetunionen, men inövade allierade hjälpkationer skulle uppväga frånvaron av baser. Nu har det

emellertid blivit långt svårare för den allierade hjälpen att komma fram i Norska havet på grund av den massiva sovjetiska närvaron där.

Basen på Kolahalvön har byggts upp som ett led i Sovjets "terrorbalans" gentemot USA och som ett led i den globala strategien. "Okean 75" demonstrerade Sovjets närvaro på alla hav med bruk av baser i Somalia, Jemen, Guinea och på Kuba. I samband med manövern "Sever" 1968 förklarade amiral Gorsjkov att det var en manöver för "en havsgående flotta, som har till sin disposition allt som är nödvändigt för att kunna utföra kampoperationer på stort avstånd från sina baser". Flottan har nu bla två hangarfartyg för helikoptrar, och hangarfartyg för flyg är under byggnad.

Försvaret av baskomplexet på Kolahalvön är naturligtvis viktigt. Därför har de arktiska områdena, särskilt passagen mellan Nordnorge och Svalbard, blivit av största betydelse för Sovjet. Detta är bakgrunden till det sovjetiska kravet på att Norge skall bevilja Sovjet medbestämmanderätt inom detta område. Detsamma gäller även Svalbard. I den norska regeringens anmälan till Stortinget 1975 om verksamheten på Svalbard heter det, att Sovjetunionen inte vill acceptera norska administrativa åtgärder på Svalbard, om det inte har fått uttala sig om dem på förhand. Detta är en omskrivning av kravet på medbestämmanderätt eller vetorätt. Den norska regeringens bekymmer just nu är därför hur den skall kunna uppehålla norsk suveränitet på Svalbard. Den har ju inga maktmedel gentemot supergrannen, och den önskar inte skapa spänning genom att

dra in sina NATO-allierade i denna region.

Upprustning under avspänning

I Sovjets maktpolitiska tankegång ingår, att det är naturligt att små grannar tar hänsyn till dess intressen. På norskt och västligt håll har man antagit, att avspänningen skulle reducera konfrontationen mellan öst och väst, särskilt efter säkerhetskonferensen i Helsingfors. Men i stället har Sovjets maktpolitiska aspirationer ökat, så att konkurrensen mellan Sovjet och USA har spritt sig över hela jorden. Avspänningen hindrade inte Sovjet att sörja för kommunistisk seger i Vietnam eller för MPLAs erövring av Angola eller från att stödja de militanta araberna i Mellanöstern. Det nya är därför en mera realistisk bedömning av avspänningen, som faktiskt ser ut att innebära en ny sovjetisk metod att vinna sina globala maktpolitiska målsättningar.

Den militära upprustningen i Sovjet har alltså förstärkts trots avspänningen, eller rättare sagt som ett led i den. Warszawapaktens militära övervikt i Europa i förhållande till NATO-länderna blir ständigt större. Uppbyggnaden av den sovjetiska marinen är ett svar på den underlägsenhet, som bla kom dramatiskt till uttryck under Kubakrisen 1962. Då kunde USA diktera sina villkor tack vare den maritima övervikten. Vice utrikesminister Kuznetsov kommenterade senare detta inför amerikanska journalister: "Aldrig mera!" Så tog Sovjetunionen steget från att vara en i stort sett landbaserad makt till att också bli en sjömakt.

Då nu denna sjömakt har sin huvudbas i

det nordiska området, har maktförhållandena i denna region starkt förändrats. Norge känner den nya inringningen som ett militärt och politiskt problem. I fortsättningen kan man ju hoppas, att man genom rimligt tillmötesgående av de sovjetiska intressena vad beträffar genomfart i farvattnen mellan Norge och Svalbard skall kunna bevara norsk självbestämmanderätt på den norska sidan i Arktis. Men det sovjetiska uppträdandet på Svalbard med krav på gemensamt norsk-sovjetiskt "ansvar" efterlämnar tvivel på de ryska avsikterna. Man får i Norge ständigt höra, att om man motsätter sig de sovjetiska intressena är detta en hållning i strid med avspänningen. Ty Sovjet representerar fredens och socialismens krafter. Att motsätta sig dem är kallt krig.

Norge i Europa

Den nya norska situationen kommer i en period, då det nordiska området är i färd med att förändra sig. Danmark drar sig mer och mer över mot den europeiska ramen inom EG. Finland har börjat utvidga det nordiska begreppet till att också omfatta Sovjetunionen. Finland minskar sin traditionellt nordiska anknytning. Så kommer alltså Island med hotelser om att säga farväl till det atlantiska samarbetet. För Norge är detta obehagliga upplevelser. Samtidigt är den amerikanska interventionsförmågan och viljan reducerad, med följd att den europeiska allianspartnern blir ombedd att bära mer av det gemensamma ansvaret och de gemensamma bördorna. Inom EG är man i färd med att göra detta genom nya projekt om politiskt

och försvarsmässigt samarbete.

Men Norge står alltså utanför. Det har blivit en uppgift för Norge att draga konklusionerna av de förändringar, som äger rum i omgivningen och att finna ersättning för de positioner, som försvagas eller förloras. Det är förståeligt, att lyhördheten för de sovjetiska kraven är stor i en situation där så mycket händer. Samtidigt är det fortsatt tabu att tala om den faktor, som kunde bidra med den enklaste och bästa lösningen, nämligen inträde i EG. Därför karakteriseras norsk utrikespolitik nu för tiden av en viss handlingsförlamning. Man hoppas det bästa, men har

icke själv medel eller planer på att påverka utvecklingen.

Några menar, att Olje-Norge inte är så beroende av sin västliga anknytning längre. Dessa personer har skaffat sig inflytande i regeringen och ivrar för en mera nationalistisk linje, bla i oljepolitiken, och står också bakom det norska avslaget att bli medlem av den internationella energibyran IEA, som USA lagt ner så mycket arbete på att få upprättad. Dessa isolationistiska drag i dagens Norge kan på längre sikt komma att bli av betydelse.